

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

שיחות מוסר והדרכה בפרשת השבוע
מיוסדות על שיעוריו, ספריו, וכתבי תלמידיו

פרשת ואתחנן

מהדורת כנסת ישראל

לזכות רפואה שלימה
חיה מלכה בת בת-שבע
בתוך שאר חולי ישראל

פרנס השבוע

אנו זקוקים לתרומות כדי לעמוד בביקוש הרב
נא לתרום בעין יפה

להנצחות: 076-599-4020

לזכות מרדכי וטובה ארמן

ולעילוי נשמת

אלעזר מנחם בן אברהם שמואל
אלטע דבורה בת אשר

חיים שלמה בן דוב בער
גיטל בת מנחם מנדל

ניתן להשיג את החוברת בחינם:

ביתר עילית	ספרים ווינקעל	עזרת תורה	ירושלים
058-324-5544 גבעה A	15 עלי הכהן	053-318-4381 ארזי הבירה	052-763-2150 ביה"כ הר צבי
052-760-2289 גבעה B	02-650-2327 ספרי אור החיים	054-841-9231 בית וגן	054-841-7272 גאולה זכרון משה
<u>ערים אחרות</u>	4 בר אילן	022-625-0612 גבעה צרפתית	058-325-5458 גבעת שאול
054-853-5670 אלעד	052-266-9937 קרית משה	058-321-9933 גני גאולה	 הר נוף
052-716-9528 אופקים	02-586-0088 רוממה-המ"ג	054-851-9014 ישיבת מיר	052-766-5331 נוה יעקב
08-864-6516 אשדוד	058-718-5065 רחביה	 סורוצקין	 שער הספר
03-570-3134 בני ברק	050-412-7721 רמות	 סורוצקין 31	 סנהדריה
054-851-9014 ברכפלד	055-677-8301 רמת אשכול	02-536-2280 סנהדריה המורחבת	054-859-3064 עזרת תורה
058-322-0251 גבעת זאב	052-767-4151 רמת שלמה	 סנהדריה	058-328-5464 עזרת תורה
02-534-2467 טלוסטון	<u>בית שמש</u>	 סנהדריה	
052-447-4126 מודיעין	055-677-8301 קריה	 סנהדריה	
08-974-3086 קרית ספר	053-232-1710 רמב"ש א'	 סנהדריה	
052-760-6491 רכסים	052-767-4151 רמב"ש ג'1	 סנהדריה	
055-674-8959 תל אביב	054-842-7664 רמב"ש ג'2	 סנהדריה	
	052-710-9132 רמת אברהם	 סנהדריה	

לבירורים והנצחות : 076-599-4020

או לקבלת החוברת במייל: ey@torasavigdor.org

צריכים את עזרתכם! נא לתרום בעין יפה!

תרומות חודשיות מומלצות: 10 ש"ח, 20 ש"ח, 50 ש"ח, 100 ש"ח

הנצחת מדור שו"ת - 200 ש"ח

הנצחת חצי פרשה - 500 ש"ח

פרנס השבוע (יותר מאלפיים חוברות!) - 1000 ש"ח

להוספת חוברות באזורכם, נא להוסיף בקשה ולציין אזור המבוקש

ניתן לתרום בעמדות נדרים פלוס

או בנדרים פון: 03-763-0585

קרן מס' 2985

OR AT [TORASAVIGDOR.ORG/DONATE](https://torasavigdor.org/donate) (SPECIFY "TOWARDS HEBREW EDITION")

חוברת מס' 96

הדפסה - "בית הדפוס" 1155-210-077

תורת אביגדור

פרשת ואתחנן

כבד את אביך ואת אמך

שאלה חשובה ביותר

הגמרא במסכת קידושין (לא, א) שואלת שאלה חשובה ביותר, הנוגעת לכל אחד ואחד מאתנו: "עד היכן כיבוד אב ואם?" שאלה זו היא בעלת חשיבות רבה, משום שמצות כיבוד אב ואם מנויה בעשרת הדברות, אותם אנו קוראים בפרשתנו, מה שאומר שזהו אחד העקרונות הבסיסיים ביותר של התורה. נשים אפוא אוזנינו כאפרכסת ונשמע את תשובתם של חז"ל לשאלה זו - עד היכן מגיע חיוב זה, לכבד את אביו ואת אמו?

עונה הגמרא, "צאו וראו מה עשה עובד כוכבים אחד לאביו באשקלון, ודמא בן נתינה שמו. בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר, ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא, והיה מפתח מונח תחת מראשותיו של אביו ולא ציערו". חכמי ישראל לא המתינו, והלכו לחפש את האבנים במקום אחר.

הגמרא מספרת שדמא לא הפסיד כתוצאה ממעשיו, והקב"ה שילם לו שכרו. "לשנה האחרת נתן הקב"ה שכרו שנולדה לו פרה אדומה בעדרו, נכנסו חכמי ישראל אצלו, אמר להם יודע אני בכם שאם אני מבקש מכם כל ממון שבעולם אתם נותנין לי, אלא אין אני מבקש מכם אלא אותו ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא".

מדוע לא ללמוד מר' טרפון?

זוהי גמרא מיוחדת במינה - סיפור מיוחד במינו אודות גוי מיוחד במינו. אולם כאן מתעוררת שאלה גדולה: כאשר אנו חפצים ללמוד את תורתה של מצות כיבוד אב ואם, האם אנו זקוקים ללומדה דוקא מגוי? האם אין בחכמי ישראל מי שקיים מצוה אדירה זו כראוי?!

הגמרא עצמה (שם ע"ב) מביאה עוד סיפורים אודות הפלגתם של חכמי ישראל במצות כיבוד אב ואם. מסופר על ר' טרפון שהיתה לו אמה מבוגרת שבכל פעם שחפצה לעלות למיטתה, היה ר' טרפון בנה מתכופף כדי שתוכל לפסוע עליו. הוא לא הביא לה שרפרף, **אלא הוא עצמו היה השרפרף**. וכאשר היא ביקשה לרדת, שוב הוא היה משמש לה כשרפרף.

ובתוספות שם הביאו מהירושלמי מעשה נוסף אודות ר' טרפון, שפעם אבדו נעליה של אמו בחצר, וכאשר היא יצאה לחפשם, הניח ר' טרפון את ידיו תחת כפות רגליה כדי שלא יטנפו.

נמצא אפוא שגם לנו יש סיפורים! מדוע אם כן צריכים אנו לקבל השראה מדמא בן נתינה?! היכן עוד מצינו שחז"ל מביאים דוגמא מגוי, כיצד לקיים מצוה?

תורתו של השכל הישר

כעת אנו מתחילים להבין שכבוד אב ואם אינו ענין של התורה בלבד. כמובן שהמצוה הזו נמצאת בתורה, ואפילו בעשרת הדברות! ואף על פי כן, הכרת הטוב היא ענין של טבע אנושי, ואנו מצפים שזאת תהיה תגובתו

של שכלם הישר של כל בני האדם. אפילו גוי אמור להבין זאת! רק אדם כפוי טובה, שנשמתו עכורה מרוב יהירות, עד שאינו מבחין בטובות שעשו עמו הוריו, לא יבין את חובתו להכיר להם טובה ולכבדם!

גם אם הדבר היחיד שעשו הורינו עבורנו היה בזה שהם הביאו אותנו לעולם, על זה לבד חייבים אנו להכיר להם טובה גדולה עד למאוד! לחיות זו הנאה עצומה! זוהי האמת לאמיתה. למרבה הצער, אנשים אינם רוצים לדבר על זה, אולם עצם העובדה שאדם חי ונושם היא שמחה עצומה. הלב פועם והדם זורם בעורקים ובוורידים, הריאות מתרחבות ומתכווצות כל הזמן, הכל עובד מצויין! שום שמחה לא תשתווה לזו של החיים עצמם! והורינו הם אלו שנתנו לנו שמחה זו.

ולכן, כל עוד נשמתנו באפינו, אנו מחוייבים לכבד את הורינו בכבוד הגדול ביותר. אל תאמרו, "מי ביקש מהם להוליד אותי?" - לעולם אל תיפלו ברשתה של השקפה מרושעת זו, המבוססת על אנוכיות וחוסר מחשבה. אוכיח לכם זאת - אם היו אומרים לאדם שבגופו מקננת ל"ע מחלה סופנית, וישנו רופא מסוים שיכול להצילו, אין ספק שאותו חולה לא היה מאבד אפילו שניה, ומיד היה רץ לדרוש ברופא, ולבקשו שירפאו ממחלתו. וזאת משום שאנחנו אוהבים מאוד לחיות, ואנו מעוניינים להנות ככל שנוכל מהריגוש שמביאים לנו החיים. ולכן, רק בגלל החיים שניתנו לנו ע"י הורינו, אנו מחוייבים לכבדם ללא גבול!

זו רק ההתחלה...

מתנת החיים היא רק תחילתן של הטובות אותן עשו עבורנו ההורים. בנוסף לכך שהם ילדו אותנו והביאו אותנו אל העולם המתוק הזה, הם גם גידלו אותנו ודאגו לכל צרכינו. הם היו יכולים לומר: "ראה, נתתי לך חיים, עכשיו תדאג לעצמך. לך וחפש אוכל. אם אין לך תקציב לקניות ב'סופר', תוכל ללכת ולחפש פירות יער. ישנם גם מיני עשבים שניתן לאוכלם". אבל הוריק לא נטשו אותך ביער, אלא סיפקו את כל צרכיך במשך שנים רבות. הכרת הטוב לאב ואם היא ענין של שכל ישר.

וזוהי מה שהגמרא באה ללמדנו - כמה הוא שיעור השכל הישר המצופה ממנו, ועד כמה קיצוני הוא החיוב לכבד אב ואם. הממון עליו ויתר דמא בן נתינה, גם הוא נכלל בשכל הנטוע בלבו של האדם, ההגיון הפשוט הקיים אצל כל אחד ואחד באופן טבעי. בוודאי שצריך להפסיד ממון רב בכדי שלא להעיר את אביו! מה השאלה בכלל? אפילו שכלו של גוי מבין זאת. הוא שלמדנו מדמא בן נתינה, שהכרת הטוב, כבוד ונאמנות להורינו נדרשת ממנו על פי סברא, אפילו אם לא היתה התורה מצווה על מצוה זו.

מצוה רבא

ובאמת יש לשאול, מודע הוצרכה התורה לצוות על דבר שהוא פשוט על פי סברא, ושאותו היינו יודעים מעצמינו? מדוע בחר הקב"ה להכריז בקול רעש גדול בעשרת הדברות "כבד את אביך ואת אמך"? למה לי קרא, סברא הוא (ב"ק מו, ב)?!

התשובה לכך היא, שהקב"ה אומר לנו: "שכל ישר הוא דבר טוב, אולם איני יכול לסמוך על זה לבד. רצוני שתבינו עד כמה עצום הוא החיוב להכיר טובה, ולכן ציוויתי בעשרת הדברות 'כבד את אביך ואת אמך'. ציווי זה נכתב על לוחות הברית באצבע אלקים, כדי ללמד אתכם שמדובר כאן בהרבה יותר מסתם הגיון פשוט ושכל ישר - עכשיו זה דבר ה'!"

כעת ניתנה לנו מצוה חדשה, מצוה שהיא ממש כמו להניח תפילין ולקבוע מזוזה בפתח ביתנו. כאשר אדם שומע קול אביו ובקול אמו כשהם מבקשים ממנו דבר מה, הוא משיג בזה את ההישג המעולה והחשוב ביותר - הוא נעשה עשיר במצוות! כאשר אמך מבקשת ממך, "חיימק'ה, תוציא בבקשה את האשפה", נקרתה בדרכך הזדמנות הוד. יש כאן הרבה יותר משכלו הישר של דמא בן נתינה, כעת אתה שומע בקולו ומקים את רצונו של הקב"ה! זו מצוה דאורייתא כמו אכילת מצה. אם אני אצוה אתכם דבר מה, אין לכם שום מצוה לשמוע בקולי, אולם אם אביכם או אמכם מצווים אתכם, זו מצוה עצומה! איזו הזדמנות אדירה!

היעלמותו של השכל הישר

האימת היא, שבימינו, לקיים מצוה מכח השכל הפשוט, גם זה יחשב הישג משמעותי. החברה בת ימינו הרוסה במדה כזו, שהמושג "שכל הישר" אבד לחלוטין; העיקרון היסודי של הכרת הטוב, דורש כעת למידה אינטנסיבית.

מראשית דרכו של הילד, הוריו מספקים לו אוכל, ביגוד ומחסה. האם אי פעם עוברת המחשבה בראשו שעליו להכיר להם טובה על כך? התשובה היא: לא! יתכן והוא לא יחשוב על כך אפילו פעם אחת במשך כל חייו. הוא לעולם לא ירגיש שעליו להודות לאביו על כך שהוא שילם עבורו דמי שכירות; לא עולה בדעתו שאם הוא לא היה קיים, הוריו היו יכולים להסתפק בדירה קטנה יותר ובכך לחסוך בתשלום השכירות. להאכיל ילד גם כן עולה כסף. הוא סבור שהוא עשה טובה לאמו בכך שהסכים לאכול - הרי היא היתה מתחננת בפניו שיאכל. הוא אינו חושב להודות לאמו על כל אותם שנים בהם היא האכילה אותו בכפית.

אם יעמוד בימינו יהודי שומר תורה ומצוות ויכריז קבל עם ועדה: "אני מוקיר ומכבד את הורי; אני מעריך אותם על כך שהם נתנו לי את חיי וסיפקו לי אהבה, מזון ומחסה", העולם יביט בו כמי שנטרפה עליו דעתו. יתכן ובימים עברו שכלם של בני אדם היה מסוגל להכיל מעט הגיון בריא. בטרם באו העיתונים לעולם, כאשר עוד לא היתה קיימת ספרות שתעוות את שכלם של בני אדם, עוד היתה לאנשים האפשרות לחשוב לבד ולהשיג מעט שכל ישר.

דור מפונק

הדור שלנו הוא דור הרוס של ילדים מפונקים, וגם המבוגרים מפונקים. אנשים המלאים וגדושים בגשמיות, אישיותם מתקלקלת והם שוכחים את העיקרון הבסיסי ששמו הכרת הטוב. העולם מלא בכפיות טובה, והיא מביאה את החברה למרוד בהוריהם. בני הנוער האמריקאים באים בדרישות חצופות להוריהם, שיקנו להם כל מיני תפנוקים, והנוער היהודי אמנם לא מדבר בצורה כזו, אבל בלבו גם הוא חושב כך. וההורים, ברוב שכלותם, נענים לדרישות אלו, משום שגם הם איבדו את השכל הישר.

אשר על כך, כל מי שישחה נגד הזרם ויכריז, "אני מכבד את הורי משום שאני חייב להם חיי", הרי זה אדם דגול! ומי שהולך עוד צעד קדימה וזוכר שהשי"ת כתב את המצוה הזו בלוחות הברית, בעשרת הדברות, הוא כבר עבד ה'! אדם שבמקום לשמוע בקול הוריו מתוך הרגל, אומר, "הריני מוריד את האשפה על מנת לקיים מצוה דאורייתא של כיבוד אב ואם" - בזה הוא הפך מעשה זה להיות מעשה של עבודת ה'.

ישנו יהודי יקר שאני מכירו אישית, שבכל יום לאחר תפילת שחרית, עורך קניות עבור הוריו, ובכך הוא חוסך להם את הטרחה. וכאשר הבן מגיע לבית הוריו, הוא נעצר מחוץ לדלת, ומותח לכבודם חיוך רחב על פניו. בכך הוא מקדם את פי הוריו בסבר פנים יפות, ומדבר אליהם בצורה עדינה ומכובדת, כפי שכן צריך לכבד את הוריו. כאשר הם מבקשים ממנו דבר מה, הוא מיד רושם בפנקסו את הנושא, ומטפל בזה עוד באותו היום. אדם זה הוא צדיק, הוא מבין את חשיבותה של מצוה זו, הוא מודע למה שמצפה ממנו הקב"ה.

מחליפים את הריהוט

לכן כתוב בספרים שיש לאדם לכבד את אביו ואת אמו כפי שהוא מכבד את האנשים הרמים ביותר. כתב החיי אדם (סז, ג) "שידמה בעיניו שהם [אביו ואמו] גדולים ונכבדי ארך". כאשר אמן מתקשרת כדי להודיע שהיא באה לביקור, הרי זה כאילו אדם מכובד ביותר מגיע לביקור. תארו לעצמכם שנשיא ארה"ב עומד להגיע לביקור ממלכתי בביתכם, כיצד הייתם מתכוננים לבואו? בוודאי הייתם לובשים את חליפת השבת, ועושים ככל שאלא ידכם כדי לכבדו. מן הסתם הייתם קונים ביגוד חדש לכל בני המשפחה, ואולי אף מחליפים את הריהוט לכבודו.

עליכם לדעת שלכבוד ההורים יש לעשות אף יותר מזה. כמובן שהם אינם מצפים שתנהגו כן; אם הייתם נוהגים כן, הם היו נמנעים מלבקר, כדי לא להכביד עליכם. אולם כך עליכם להתייחס אליהם. כאשר הם מגיעים

לבקר, עליכם לחשוב שאכן כך היה ראוי לנהוג, להחליף את כל הריהוט לכבודם. עליכם לכבד את הוריהם בכל כחכם, ועדיין זה לא יספיק.

מלך הכבוד

כתב החובות הלבבות (שער עבודת האלקים פ"ה) שאחד מהתנאים הנצרכים כדי להיות עבד ה' הוא "לכבדו לבדו". כל מחשבותיו של האדם צריכות להיות מוקדשות לתכלית אחת: כבוד שמים! יהודי צריך לשאול את עצמו: מה אוכל לעשות כדי לרומם את כבוד ה' בעולם? כיצד אוכל לגרום לאנשים להכיר בכך שה' הוא מלך העולם? איך אפשר לשכנע עוד יהודים לפאר ולייקר רק את שמו לבדו?

הקב"ה נקרא "מלך הכבוד", ומסביר המסילת ישרים שכל הכבוד בעולם מגיע רק לו יתברך, ומי שמכבד משהו או משהו אחר מלבדו הרי זה גזל, משום שה' הוא מלך הכבוד!

לאור זאת מעוררת השאלה: הלא מצות כיבוד אב ואם נראית לכאורה כסתירה לדברים הללו, שהרי נצטוונו לכבדם כגדולים ונכבדי הארץ, ומצד שני נצטוונו "לכבדו לבדו" - כיצד הדברים מתיישבים?!

סולם של הכרת הטוב

התשובה לכך מתבארת מדברי החובות הלבבות, והיא, שכיבוד אב ואם הוא חלק חשוב מכבוד השי"ת. כאשר אדם מכבד את הוריו, הוא בונה בזה סולם. סולם זה מוצב ארצה, אולם ראשו מגיע השמימה, והוא מקרב את האדם אל הקב"ה.

כיצד נגיע לראש הסולם? האם אפשר לקפוץ ישר אל השלב העליון? התשובה היא שלא, לא ניתן לקפוץ כל עוד אתה נמצא על הקרקע. והצעד הראשון הוא להניח את רגלך על סולם ההודאה. מדת הכרת הטוב, להעריך את מה שקיבלנו ולהרגיש חייב למי שהטיב עמנו, היא דרך חשיבה שמוטל עלינו לאמצה ולטפחה בתוכנו.

השלב הראשון

השלב הראשון מתחיל עם ההורים. כבר מקטנותו מתחנך הילד לכבד את אביו ואת אמו, להגיש לאביו כוס מים צוננים ולסייע לאמו לערוך את השלחן. אולם לא מספיק רק לקיים את המעשים של כיבוד אב ואם, בעוד ראשו ריק מתוכן, אלא על האדם לחשוב "מה אשיב" - כיצד אוכל לגמול לכם, אבי ואמי, "כל תגמולוהי עלי" - לכל הפחות אגיש לכם כוס מים.

בשלב הראשון, הילד מכבד את הוריו בלבד, ואינו חושב על יותר מזה. אולם לאחר פרק זמן, שכלו מתפתח, וכבר כאשר הוא מגיע לגיל הבחורות, יתכן והוא מתחיל להתבונן: "הורי אוהבים אותי כל כך, הם עושים עבורי הכל. אולם מהיכן נולד באבי הטבע הזה, לחוס ולחמול עלי? מהו מקורה של אהבת האם לילדיה?"

אינסטינקט במתנה

באמת זוהי שאלה טובה. מדוע מגינה האם על תינוקה במסירות כה רבה? מה גורם לה להקדיש את חייה למען ילדיה? התשובה היא שזו מתנה מאת ה', שהוא ה"אם" האמיתי. זוהי האמת הפשוטה, השי"ת הוא זה שנטע בה אהבה טבעית זו. הקב"ה שם באם הורמון הגורם לה לפתח אהבה לילדיה. אפילו לפרה יש אהבה כלפי עגליה, אולם אהבתה של האם לתינוק גדולה עשרת מונים; והקב"ה הוא זה שהטביע בה אהבה זו.

כמובן שהאם מקבלת שכר על כך שהיא לקחה אינסטינקט זה והשתמשה בו כראוי, ולא הדחיקה אותו כדי שתוכל לישון עוד כמה שעות בכל לילה. האם מפתחת את הטבע הזה, ומכחו היא גודלת ומתעלה.

גם אצל האב קיים האינסטינקט הזה, ועליו הוא בונה את מסירותו לצאצאיו. הוא מוכן לעבוד קשה במשך שעות רבות כדי להאכיל את ילדיו ולספק את צרכיהם. מדוע אביך דאג רק לך? מדוע הוא לא קנה נעלים חדשות לילדי השכנים? מדוע דוקא לך הוא קנה? יש אינסטינקט שנטע הקב"ה אצל האב - לאהוב את ילדיו. לפתע מבין הנער, "הו! אז ה' הוא זה שעודד את אבי לחמול ולרחם עלי! הוא זה שדרבן אותו לזה!"

עלינו להפנים שאין אב ואם מלבד הקב"ה, וכפי שאמר דוד המלך ע"ה "כי אָבִי וְאִמִּי עֲזָבוּנִי וְה' יִאֶסְפֵנִי" (תהילים כז, י), "מִבְּטִיחִי עַל שְׂדֵי אֲמִי" (שם כב, י). ה' הוא אבינו ואמנו. על כל אחד ואחד מאתנו להבין כי רק ה' הוא מטיבנו.

כמובן שההורים עשו את העבודה הקשה, וגם הביאו את האדם לעולם הזה, אז במידה מסוימת הם מהווים משל לבורא יתברך, והם שלוחי דרחמנא, שליחים של הקב"ה. לכן מגיע להם כבוד רב כל כך, אולם כיבוד אב ואם אמיתי פירושו שהאדם חושב גם על הקב"ה, כי אסור לנו לשכוח מי שלח אותם אל שליחותם.

מילים נבובות

לשמע הדברים הללו, יתכן ויהיה איזה בחור צדיק שיחשוב לעצמו, "אם כיבוד אב ואם הוא רק סולם להגיע אל ה', אז אפשר לדלג על שלביו התחתונים של הסולם ולקפוץ ישר אל ראשו". אולם אלו הן מילים נבובות וריקות מתוכן, ומי שחושב כך - לא התחיל להבין את דברינו. מי שאינו מרגיש הכרת הטוב כלפי אביו ואמו, בלתי אפשרי עבורו להרגיש הכרת הטוב כלפי השי"ת. קל לומר את המילים, שהוא מודה ומכיר טובה לה', אבל זה כל מה שזה - מילים בלבד. אנחנו חייבים שיהיה לנו סולם עליו נוכל לטפס, שלב אחרי שלב.

בחור שאינו אומר תודה לאמו כאשר היא מגישה לו את ארוחת הצהריים, ובסוף הארוחה הוא מברך ברכת המזון בכוונה, בחור זה אינו מודה לה' באמת, ואין זה משנה כלל כמה זמן לוקחת הברכת המזון שלו. מי שאינו מסוגל להודות לאמו, אותה הוא רואה בעיניו; הוא רואה אותה עובדת במטבח הלוהט; הוא רואה אותה מגישה בפני את העוף והאורז - אם רגשי הכרת הטוב אינם מציפים אותו, הוא אינו מסוגל להודות להשי"ת בצורה אמיתית.

אי אפשר לטפס על סולם מבלי להתחיל בשלב התחתון שלו, ואם השלב הראשון חסר, אי אפשר להגיע אל השלב השני. האדם חייב להתחיל עם הכרת הטוב להוריו, ולאט לאט, הוא מתקדם שלב אחרי שלב. השלב הראשון הוא לומר לאמא, "תודה רבה על ארוחת הצהריים שהכנת עבורי", ולאחר מכן אפשר להמשיך לברכת המזון. כך מטפסים - שלב אחרי שלב. את תהליך הטיפוס כולו, עושה האדם משום שכך צווה השי"ת, ולא זו בלבד, אלא שהוא מכיר בכך שאביו ואמו הנם שלוחיו של מקום. הוא מבין שהם חשובים הרבה יותר מנשיא אר"ב. זהו שאמרנו חז"ל, "הוקש כבודם לכבוד המקום" (ב"מ לב, א).

לקפוץ על ההזדמנות

אולם נניח ויש אדם שלא ניצל את ההזדמנות האדירה הזו, ששמה כיבוד אב ואם; למען האמת, אף אחד מאתנו אינו מנצל אותה כפי יכולתנו. האם אי פעם אמרת לאבך, "אבא, אני אוהב אותך?" אם היית אומר כך, הוא היה מתעלף! האם אי פעם חשבת לומר לו כך?

אולם עוד לא מאוחר! ישנם שלבים רבים כל כך בסולם, הזדמנויות רבות כל כך אותם אפשר לנצל! ברגע שאדם מבין את גודל מעלתה של מצוה זו מצד עצמה, וכיצד היא מהווה קרש קפיצה לבא לידי כבוד שמים, הוא יעשה כל מה שביכולתו כדי לנצל את ההזדמנויות שעוד עומדות בפניו.

דקירות של חרטה

ישנם אנשים שמתעוררים לזה רק לאחר שהוריהם כבר אינם בין החיים. בשלב מאוחר בחייו, כאשר אביו כבר שבק חיים לכל חי, שואל האדם את עצמו: "מדוע לא אמרתי לאבי אפילו פעם אחת, 'אבא, אני אוהב אותך?' מדוע לא אמרתי לאמי 'אמא, תודה רבה על כך שטיפלת בי במסירות במשך שנים רבות כל כך?' האם לא הייתי יכול לומר את הדברים הללו לכל הפחות פעם אחת?" רגשי החרטה מכרסמים בו. ישנם מילים שהיו צריכות להיאמר, וכעת כבר מאוחר מדי. הוא לא השכיל לומר אותם כשעוד היתה בידו ההזדמנות, וכעת אבדה ההזדמנות. אבלות זו לא תחלוף לאחר שנים עשר חודש, אלא תלווה את האדם במשך כל חייו.

אדם זה לעולם כבר לא יזכה לשמוע את המילים, "חיימק'ה, העבר לי את הסידור". העבר לי הסידור?! איזו הזדמנות פז! מצוה דאורייתא, ממש כמו הנחת תפילין! או אם אביו אומר לו, "מוישה, שב בשקט!", אז הוא יושב

וסוגר את הפה. זו גם מצוה דאורייתא. כעת הכל אבד, והאדם מביט לאחור בחרטה, מבין שאין בכוחו להשיב את הגלגל לאחור. הכל נגמר.

אולם אין הדבר כן! הכל לא נגמר! חשוב שנבין, שכאשר אדם מצטער על כך שהוא איבד הזדמנות להשיג שלמות מסוימת, חרטה זו היא גם כן זכות גדולה ביותר, ונסביר את הדברים.

לא לאבד את היגון

בעוונותינו הרבים אין לנו בית המקדש. בתשעה באב אנו מתאבלים על חורבן הבית; אנו יושבים על הרצפה וקצת מצטערים, אולי יותר מקצת. אבל אז מגיעה שבת נחמו, ומיד אנחנו ממשיכים הלאה ומתחילים לשכוח מהכל. נכון, זה היה יום עצוב מאוד, אבל כעת אנחנו נוסעים לצימר, ומתכוונים לנחם את עצמינו במאכלי בשר, בברירה, ועוד כל מיני הנאות הנופש. איני בא לגנות אנשים הנוסעים לנפש. כמובן שאנו מתנחמים, ועלינו לשמוח, אולם אסור לנו לאבד את הצער והיגון, את ההשתוקקות לבנין בית המקדש. התשוקה לבית המקדש והצער שבהעדרו, חביבים מאוד בעיניו של הקב"ה.

כעת אגלה לכם עצה יקרת ערך. רבים אינם שמים לב לכך, שבכל פעם שאנו מסיימים שמונה עשרה, יש בפנינו הזדמנות הוד לזכות למצוה גדולה ביותר. אנו מתפללים ומבקשים "שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ... וְשֶׁמֶן נִעְבְּדְךָ בְּיָרְאָה כִּימֵי עוֹלָם וְכֻשְׁנֵי קְדֻמוֹנוֹת" - אמרו את המילים בצער! לא רק בכונת פירוש המילות, אלא בצער וביגון! "כמה צער יש לי מכך שאין לנו את בית המקדש!"

שלושת המשפטים הללו בסופה של תפילת שמונה עשרה הם הזדמנות אדירה - אל תחמיצו אותה! כאשר אתם פוסעים אחורה בסיומה של תפילה, במקום להמתין לחזן שיתחיל חזרת הש"ץ, התפללו את התפילה הזו במתינות וברגש! "אי, הקב"ה, הלוואי שנזכה כבר לבית המקדש!" כמובן שבראשית הדרך, הבקשה לא תהיה כל כך כנה ואמיתית, אולם במשך הזמן האדם מרגיל את עצמו למחשבה הזו, ואט אט צערו ובקשתו יהיו אמיתיים. "זְכֹרָה יְרוּשָׁלַם יָמֵי עֲנִיָּה וּמְרוֹדֵיָהּ כֹּל מִחְמָדֶיהָ אֲשֶׁר הָיוּ מִיָּמֵי קֶדֶם" (איכה א, ז) - בכדי להגיע להרגשה זו, עלינו ללמוד היטב מה היה לעם ישראל בימים עברו, וכך נבין אל נכון את אשר איבדנו בחורבן בית המקדש.

על מה אנחנו מתאבלים

בזמן הבית, אחת לשבע שנים, עם ישראל היה מתקהל כולו יחד, אנשים, נשים וטף. ומלך ישראל היה יוצא וקורא מתוך ספר התורה שבעזרה - ספרו של משה רבינו, בעוד הכל עומדים על רגליהם ומאזינים. העם כולו עומד יחד ומאזין לדבר ה' - איזה ביטוי אדיר של נאמנות להש"ת! אילו היתה ניתנת לנו הזכות לחזות במעמד נורא ההוד הזה, אפילו למשך דקה אחת בלבד, החוויה הזו היתה הופכת אותנו לאנשים אחרים לנצח.

נצייר בדעתנו את העליה לרגל. שלש פעמים בשנה, עם ישראל כולו עולה לירושלים. אנו צועדים יחד, יהודים מכל רחבי ארץ ישראל, בדרכים המובילות אל עיר הקודש, ובעודנו חולפים על פני הכפרים והעיירות, מצטערים אלינו עוד ועוד יהודים.

כולנו הולכים יחד, ותוך כדי הליכתנו אנו שרים את "שיר המעלות"; השירה ממשיכה במלא עוז עד שלבסוף אנו מגיעים אל עיר הקודש. כל כך שקועים היינו בשמחתנו ובשירתנו, עד שלא שמנו לב למעשינו, וכבר "עֲמֻדוֹת הָיוּ רִגְלֵינוּ בְּשָׁעֲרֵי יְרוּשָׁלַם" (תהילים קכב, א). אנו פותחים את העיניים ומתפלאים "האם כבר הגענו לירושלים?" אוי, כמה אנחנו מתגעגעים לחוויה הזו!

על איגרא רמא

ירושלים היתה גדושה ומלאה במיליוני יהודים! יוסף בן מתתיהו, אשר חי בסוף תקופת בית שני, תיעד בכתביו שלפחות שני מיליון יהודים נכחו בירושלים בחג הפסח. דמיינו זאת - מיליוני יהודים גודשים את רחובותיה של ירושלים, ובליל חג הפסח, העיר התמלאה באלפי תנורים שבהם צלו את הקרבן פסח. כל העיר התמלאה בניחוחו של בשר כבש צלוי.

וכאשר אמרו כולם את ההלל, היה זה מחזה מרהיב עין: מיליוני יהודים רוקדים ומזמרים על גגות העיר. הגמרא במסכת פסחים (פה, ב) מתארת כי "הלילא פקע איגרא". ופירש רש"י: "לקול המולת ההמון מההלל דומין כאילו הגגין מתבקעים". תארו את החוויה הזאת בדמיונכם: כולנו עומדים על הגגות, והגגות "רוקדים" יחד אתנו מקולה העצום של שירת ההלל!

כל התיאורים הללו הם בבחינת ראשי פרקים, טיפה מתוך הים של מה שחסרנו על ידי חורבן בית המקדש, ולכן, זכות גדולה היא ללמוד, להתבונן ולהצטער על כל אותם דברים שאיננו יכולים קיים ולחוות בזמן הזה.

ליבי במזרח

אדם הולך ברחובותיה של שכונת מנהטן, ונושא עיניו אל על. הוא מביט על גורדי השחקים, וחושב לעצמו, "מנהטן היא כלום! הכל כאן הבל וריק! הלוואי והייתי יכול ללכת ברחובותיה של ירושלים כעת, בזמן בית המקדש". הוא מרגיש את חסרון השלמות אותה ניתן היה להשיג בזמן הבית. כמה קל יותר היה להתקרב אל הקב"ה בימים ההם. לא היה את ה"ניו יורק טיימס", לא טלוויזיה, לא רדיו ולא אינטרנט. גם למי שברוך ה' אין לו את הדברים הללו בביתו, עצם העובדה שהם נמצאים באוויר, זהו הרס וחורבן. זה נמצא באטמוספירה - אי אפשר להימלט מזה כי הרחובות ספוגים בשטות ובתועבה.

עליכם לדעת כי גם הציבור החרד לדבר ה' אינו חסין מפני הדברים הללו! אשר על כן, האיש הזה הנמצא במנהטן חושב לעצמו, "כמה הייתי שמח להיות בירושלים בימים ההם! הייתי מוכן לוותר על המקרר שלי, על הטלפון, על כל הנוחות שמציעים החיים המודרניים, תמורת הזכות לחיות בירושלים בזמן בית המקדש!"

וכאשר הקב"ה רואה את צערו של היהודי הזה, ואת כמיהתו לבית המקדש, הוא נותן לו שכר על צער זה. ככל שהאדם חושב יותר על בית המקדש, ככל שהוא מרגיש צער רב יותר על חורבנו, הרי זה כאילו נבנה בית המקדש בימיו. מי שמאבד הזדמנות, ומביע צער אמיתי וכנה על אובדנה וחסרונה, צער זה הוא דבר גדול מאוד, והוא מחפה על האובדן. על ידי הצער והיגון הזה, האדם משיג מעט מהשלמות אותה ניתן היה להשיג בזמן בית המקדש.

געגועים לכיבוד אדם

וכעת אנו שבים אל הנושא שלנו. כי באמת אין צורך לחזור אלפיים שנה אחורה. חשוב על הימים הטובים, כאשר היית נער צעיר בבית הורייך, ואמך ביקשה ממך, "חיים, גש בבקשה לחנות המכולת כדי לקנות כמה מצרכים שאני זקוקה להם". כיצד הגבת לבקשתה? "אמא, עוד מעט". היא ביקשה ממך שוב, ושוב התחמקת, "אמא אלך למכולת מאוחר יותר". ומה קרה לבסוף? אמך הלכה בעצמה למכולת. או ווי! היא הלכה בעצמה!

האדם חושב לעצמו, "ווי לי! איזה טיפש הייתי! איבדתי הזדמנות כה יקרה! השלכתי זוג תפילין! השלכתי מזוזה! אמי היקרה עשתה כל כך הרבה בשבילי! היא חיה למעני! היא בכתה בשבילי כאשר הצטננתי! כאשר נפלתי ונחבלתי, היא טיפלה בי והרגיעה אותי! וכאשר היא ביקשה ממני דבר פעוט, התחמקתי ממנה ודחיתי אותה!"

אם אתה בוכה כעת, אם אתה מרגיש חרטה אמיתית, הקב"ה רואה את צערך ומחשיב את יגונך, וישלם לך שכר על כך! להביט אחורה בצער וכאב, הוא דבר משמעותי ביותר, ויש לך השפעה רבה! אדם חושב, "מדוע לא הוצאתי את האשפה מיד כאשר ביקשה זאת ממני? אילו אמי הייתה כעת בין החיים, והיתה מבקשת ממני להעביר פסנתר ממקום למקום, הייתי עושה זאת בשמחה!" מחשבות והרגשות אלו אינן רק מעשים של תשובה, אלא זוהי השתוקקות וחשק. תשוקה זו, לכבד אב ואם ולהראות להם עד כמה אתה אסיר תודה על כל מה שעשו עבורך, מביאה לך מעט מהשלמות אליה אתה משתוקק וכוסף.

סודו של יום היארצייט

זוהי אחת מן התועלויות שניתן להשיג ביום היארצייט. ענין היארצייט אינו מוזכר בתורה וגם לא בגמרא, אולם נהגו כן בעם ישראל, ומנהגים הם חלק עיקרי ויסודי מתורת ה', וכמו שכתוב "אל תבזו כי זקנה אמן" (משלי כג, כב), שמתייחס למנהגי ישראל. מנהג ישראל הוא הוראה חשובה ביותר מהי דרך האמת.

קולו של עם ישראל, של שומרי התורה, הלא הוא קולו של השי"ת. אשר על כן, הבה ונאזין ברוב קשב לדרכם של כלל ישראל לכבד את הנפטרים בכמה אופנים. מנהגי אמירת הקדיש והדלקת נר נשמה ביום היארצייט, שנהגו בהם עם ה' מבלי שחכמי ישראל התאספו יחד כדי לתקן תקנה, הנם יקרים ביותר.

אולם כמה חבל שאנשים עושים את המעשים מבלי לחשוב על היסודות האדירים הטמונים בהם. אחד היסודות החשובים ביותר של מנהגים אלו הוא הענין עליו אנו מדברים כעת; שניזכר באותם ימים נפלאים בהם מצוה זו עדיין היתה בהישג ידינו; כאשר עדיין יכולים היינו לעבוד את השי"ת ע"י כיבוד אב ואם. חשוב שלא רק נעשה את הפעולות הנהוגות, ולא רק נחשוב עד כמה אנו מתגעגעים לאבא או לאמא, אלא נחשוב עד כמה אנחנו מתחרטים על כך שלא קיימנו את המצוה דאורייתא כאשר עוד היתה לנו ההזדמנות; לחשוב על השלמות אותה החמצנו. חרטה זו היא בעצמה שלמות.

מכבדו לאחר מותו

זהו הטעם למה שאומרת הגמרא (קידושין לא, ב), "מכבדו בחייו ומכבדו במותו". פירוש הדבר, שעל האדם להיות מעוניין לכבד את הוריו, לא רק משום שהוא מתגעגע אליהם אלא משום שהוא מצטער על השלמות המיוחדת שהפסיד בכך שלא כיבדם מספיק.

אדם מניח שטר של דולר בתוך קופת הצדקה ואומר, "צדקה זו היא לעילוי נשמת אמי מורתי ע"ה. הלוואי והייתי יכול עדיין לכבדה". ולא רק בצדקה, אלא כל מצוה שאדם מוסיף, ועושה זאת לעילוי נשמות אביו ואמו, הרי זה מכבד אותם, ואם רגשי הצער והחרטה דוקרים את לבו בעודו מקיים מצוות אלו, מה טוב. אנשים חיים כך, הרי הם מתקנים ומשלימים חלק ממה שהפסידו בצעירותם, בזמן שעוד לא הבינו איזו מתנה יקרה הם ההורים.

משימת חיים

כעת אנו שבים לפסוק בעשרת הדברות בו פתחנו, "כבד את אביך ואת אמך", והפעם מתוך הבנה טובה יותר באשר למשמעותו והשפעתו הרבה על חיינו. לכבד את הורינו בכל כוחנו, עד כדי המעשה של דמא בן נתינה, הוא רק השלב הראשון של סולם גבוה ביותר, סולם שראשו מגיע השמימה. הכבוד וההערכה להורים, והכרת הטוב על כל מה שעשו עבורנו, הופך אותנו לאנשים גדולים. זוהי הזדמנות לקנות שלמות המדות, לעבוד על מדת הכרת הטוב, שהיא בסיס ויסוד לעבודת ה'. זוהי עבודת חיים!

ולאחר שנים על גבי שנים של עבודה על מדה זו, אז יכול האדם לבנות גורד שחקים נוסף על גבי זה שכבר בנה בנפשו, והוא יגיע להכרה שהקב"ה הוא באמת אביו, הוא באמת אמו - "הָלוּא הוּא אֲבִיךָ קִנְךָ הוּא עֲשֶׂךָ וְיִכְנֶנְךָ" (דברים לב, ו). הקב"ה הוא זה שברא אותך, ועצם הימצאותך כאן הופכת אותך לבעל חוב נצחי כלפיו. זוהי שאיפתנו כאן בעולם, ששם למעלה, בראש הסולם, נמצא כבוד שמים; זוהי תכליתנו בעולם - "לכבדו לבדו", כי הוא זה שנתן לנו את הכל - "יְשַׁמַּח יְשָׁאֵל בְּעֵשְׂיו!"

שבת שלום ומבורך!

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

ומקיים אמונתו לישיני עפר - כי בתחית המתים יש ענין של אמונה [נאמנות] רבה. ראשית, כי כבר אין האדם ראוי להתחלה חדשה, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא (קהלת ז, כ). ודי לו במה שהבורא ממשיך את חייו בעודו חי ואינו נוטל את נשמתו. לא עוד, בכל בוקר כבר עושה הקדוש ברוך הוא חסד של התחלה חדשה אף על פי שאינו כדאי, ואם כן בסוף ימיו כשניטלה נשמתו הרי כבר נגמר הענין ובודאי אינו ראוי להתחלה חדשה, ואף על פי כן יחוננו ה' ויחיהו, והרי זו אמונה רבה.

שנית, הרי עבר זמן רב שמתו, ונשכחו לגמרי מלבבות בני אדם, ואין זכר כלל למו בעולם. גם גופיהם כלו ובלו ולא ניכרו עוד, ויש מהם שנטבעו במצולות ים ויש שנשרפו ויש שנאכלו מחיות, וגם עפרם מפוזר בכל פינות העולם, בלי סימן לסמנם ובלי חשבון. אף על פי כן הוא יתברך זוכר כל אחד ואחד, וידע את כל גריני עפרם ואפרם, ומלקט פירורי עצמותיהם מן הבורות והימים, ולא שכחם באלפי שנות שכבם בעפרם. **ומקיים אמונתו.**

אין הצדיקים ישיני עפר, שהרי הם יושבים ונהנים מזיו השכינה אבל קראם כאן **ישיני עפר** כי הגוף שב אל האדמה אשר ממנה לוקח וממתין לעת תחייתו, והמיתה לגבי תחיית המתים אינה אלא כשינה לפני היקיצה, ואין המיתה כליה או אבדון כי אם הפסקה ארעית בחיי הגוף.

ממית ומחיה ומצמיח ישועה - כל אלה גבורות ה', וכולם גבורות של חסד. כי אף **המיתה** מהטובות הגדולות, כי לולא המות לא היה האדם [אחרי חטא אדם הראשון] נגאל לעולם מכבלי הקטנות והצמצום, ולא היה מגיע לשלימות הנפש המשוחררת מהגוף. וגבורה גדולה היא להפריד את הרוח מן החומר, כמו שגבורה גדולה היא לאחד את הרוח עם הבשר, שזה הוא פלא הלידה ופלא של תחיית המתים. וחסד **התחיה** אין ביכלתנו לספר אבל זאת ידענו, כי אז יתוקן העולם בכל מיני תיקונים, והצדק יושב על כנו, וכל חושך העולם יתגלה, וכל הסבל והעוול יתורצו ויובנו שכוונת כולם לחסד שיתגלה ויגמר בזמן התחיה.

ואמר **מצמיח ישועה**, כי כמו שהזרע נטמן בעפר וגם נרקב, ואחר כך צומח ועולה בנין גדול כפלי כפלים מכפי שהיה כמות הזרע, כמו כן גוף האדם הטמון בעפר ונרקב עד שאין ניכר, יעלה מן העפר באופן נעלה ורם כפלי כפלים ממעלתו שרכש לפני מיתתו.

ברוך אתה ה' מחיה המתים - נותנים תודה בעולם הזה עבור חסד העולם הבא משלש סיבות:

- מפני שהיא טובה ודאית, כמו שאמר **ונאמן אתה**, ולכן הרי היא כמו שכבר באה, ולכן יש להודות על הבטחה ברורה כזאת.
- מפני שאז בזמן הטובה לא תהיה התודה **בבחירה**, כי הבחירה רק בחיי העולם הזה, ולכן משתמשים בהזדמנות בחירת חיי עולם הזה להודות.
- מפני שעכשיו יש נסיון האמונה בדבר שאין העין רואהו, אבל אז יכירו הכל את האמת ולא יהיה שום קושי הנסיון בדבר, ולפום צערא אגא (אבות ה, כג) ולכן מזדרזים לברך בעולם הזה על טובות העולם הבא.

שאל איך ויגדך זקניך ויאמרו לך

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

האם ראוי לבן ישיבה להשתתף בשיעור דף היומי?

תשובה:

אם אתה שואל לדעתי, התשובה היא לא, ואסביר לך למה לא. על בחור ישיבה מוטל לגדול ולהתעלות בתורתו, ולימוד דף היומי פירושו לשכוח את הלימוד. כאשר אתה לומד פרק אחד בגמרא, עליך ללמוד אותו לכל הפחות ארבע פעמים. אל תעזוב את הפרק הזה! "כל הלומד ואינו חוזר, כאילו זורע ואינו קוצר" (סנהדרין צט, א). אדם עמל ויגע לזרוע שדה, ואינו טורח לקצור את התבואה שגדלה. אדם שאינו חוזר על תלמודו, כאשר הוא חוזר שוב אל אותה גמרא, היא כמו חדשה בעיניו - כמה חבל!

לעומת זאת, אם תקפיד לחזור על תלמודך, לא רק שתזכור טוב יותר את מה שלמדת, אלא אף תבין טוב יותר את הסוגיא. עדיף לדעת כמה מסכתות בצורה טובה, מאשר לסיים את כל הש"ס בלימוד שטחי, מבלי לזכור דבר.

אמנם, ישנם בעלי בתים רבים שלא יטרחו עד כדי כך, ללמוד ולחזור כראוי על תלמודם, ואם כן, טוב שילמדו דף היומי, ותבא עליהם ברכה! לימוד תורה הוא מצוה גדולה, ולימוד דף היומי הוא בוודאי בכלל לימוד תורה.

אולם עבור בן ישיבה החפץ להתעלות, עצתי היא שדף היומי זה לא בשבילך. כמובן, גם לבחור ישיבה אסור לבטל את זמנו, ועליו ללמוד סדר בקיאות ולהספיק, אבל גם על מה שאתה לומד בבקיאות עליך לחזור שוב ושוב, ארבע פעמים, לפני שאתה ממשיך הלאה.

מדור זה נתרם לע"נ:

להנצחות 076-599-4020